

Θαύμα ιδέσθαι

2^ο μάθημα

Ομηρικό έπος – Ιλιάδα και Οδύσεια

1. Το Θαύμα στο πεδίο της μάχης – Θεοί και Θνητοί

Τὴν δὲ βαρὺ στενάχων προσέφη πόδας ὠκύς Ἀχιλλεύς·
μῆτερ ἐμή, τὰ μὲν ἄρ μοι Ὀλύμπιος ἐξετέλεσσεν·
ἀλλὰ τί μοι τῶν ἥδος ἐπεὶ φίλος ὤλεθ' ἑταῖρος
Πάτροκλος, τὸν ἐγὼ περὶ πάντων τῖον ἑταίρων
ἴσον ἐμῆ κεφαλῆ; τὸν ἀπώλεσα, τεύχεα δ' Ἔκτωρ
δηώσας ἀπέδυσσε πελώρια **θαῦμα ιδέσθαι**
καλά· τὰ μὲν Πηληϊΐθεοὶ δόσαν ἀγλαὰ δῶρα
ἥματι τῷ ὅτε σε βροτοῦ ἀνέρος ἔμβαλον εὐνή. (Ιλιάδα 18.78-85)

Βαριά στενάζοντας της αποκρίθηκε ωκύποδος ο Αχιλλέας: «Μάνα, σωστά. Ο Ολύμπιος έχει τα πάντα συντελέσει, ποιο όμως το όφελος; Χάθηκε ο Πάτροκλος, ο πιο ακριβός μου φίλος, που τον λογάριαζα απ' όλους τους συντρόφους πιο πολύ, όσο τον εαυτό μου, τη ζωή μου. Τώρα τον έχασα, ο Έκτορας τον σκότωσε, τον έγδυσε από πελώρια, ωραία όπλα, θαυμαστά, αυτά που οι θεοί πρόσφεραν στον Πηλέα, τη μέρα εκείνη που σ' οδήγησαν στην κλίνη ενός θνητού. (μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτη)

2. Θαυμαστά αντικείμενα τέχνης

τὸν δ' εὖρ' ἰδρώνοντα ἐλίσσόμενον περὶ φύσας
σπεύδοντα· τρίποδας γὰρ ἐείκοσι πάντας ἔτευχεν
ἐστάμεναι περὶ τοῖχον ἐϋσταθέος μεγάρου,
χρύσεια δέ σφ' ὑπὸ κύκλα ἐκάστω πυθμένι θῆκεν,
ὄφρα οἱ αὐτόματοι θεῖον δυσαιάτ' ἀγῶνα
ἦδ' αὖτις πρὸς δῶμα νεοίατο **θαῦμα ιδέσθαι**. (Ιλιάδα 18.372-377)

Τον βρήκε κάθιδρο να μαστορεύει με τα φουσερά του βιαστικός. Είκοσι τρίποδες τους έφτιαχνε συνάμα, να στέκουν ένα γύρο στην στέρεης αίθουσας τους τοίχους. Στου καθενός τον πάτο ρόδες χρυσέ συνάρμοζε για να μπορούν αυτόματα να μπαίνουν στις συντροφίες θεών, και πάλι πίσω να γυρνούν στο σπιτικό του, θαύμα και χάρμα των ματιών. (μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτη)

3. Από τους Θεούς στους ανθρώπους (οδυσσειακοί νεωτερισμοί #1)

Ἦς ἄρα φωνήσασ' ἠγήσατο Παλλὰς Ἀθήνη
καρπαλίμως· ὁ δ' ἔπειτα μετ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο.
τὸν δ' ἄρα Φαίηκες ναυσικλυτοὶ οὐκ ἐνόησαν

έρχόμενον κατὰ ἄστυ διὰ σφέας· οὐ γὰρ Ἀθήνη
εἶα εὐπλόκαμος, δεινὴ θεός, ἢ ῥά οἱ ἀχλὺν
θεσπεσίην κατέχευε φίλα φρονέουσ' ἐνὶ θυμῷ.
θαύμαζεν δ' Ὀδυσσεὺς λιμένας καὶ νῆας εἵσας,
αὐτῶν θ' ἠρώων ἀγορὰς καὶ τείχεα μακρὰ,
ὑψηλά, σκολόπεσσιν ἀρηρότα, **θαῦμα ἰδέσθαι**.
ἀλλ' ὅτε δὴ βασιλῆος ἀγακλυτὰ δῶμαθ' ἵκοντο,
τοῖσι δὲ μύθων ἄρχε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη. (Οδύσσεια 7.37-47)

Ἐτσι μιλώντας η Αθηνά Παλλάδα, κίνησε πρώτη με σπουδή κι ακολουθούσε εκείνος της θεάς τα χνάρια. Δεν πήραν είδηση τον ερχομό του οι Φαίακες, θαλασσινοί με φήμη, που βάδιζε στην πόλη ανάμεσά τους, γιατί δεν άφησε η καλλιπλόκαμη Αθηνά να τον γνωρίσουν, δαιμονική θεά, τον τύλιγε μ' αχλύ θεσπέσια, δείχνοντας την αγάπη της καρδιάς της. Κι ο Οδυσσεύς θαύμαζε: λιμάνια και καράβια καλοζυγισμένα, τις αγορές που συναθροίζονται οι σπουδαίοι, τείχη μακρὰ, ψηλά, προσαρμοσμένα με πασσάλους ορθωμένους— θαύμα και χάρμα των ματιών. (μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτη)

4. Το ανεξήγητο και το παράδοξο – Έλληνες και Τρώες

τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς
γυμνὸν ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος, οὐδ' ἔχεν ἔγχος,
ἀλλὰ τὰ μὲν ῥ' ἀπὸ πάντα χαμαὶ βάλε· τεῖρε γὰρ ἰδρῶς
φεύγοντ' ἐκ ποταμοῦ, κάματος δ' ὑπὸ γούνατ' ἐδάμνα·
ὄχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν·
ὦ πόποι ἦ μέγα θαῦμα τόδ' ὀφθαλμοῖσιν ὀρῶμαι·
ἦ μάλα δὴ Τρῶες μεγαλήτορες οὓς περ ἔπεφνον
αὔτις ἀναστήσονται ὑπὸ ζόφου ἠερόεντος,
οἷον δὴ καὶ ὄδ' ἦλθε φυγῶν ὑπο νηλεῆς ἦμαρ
Λῆμνον ἐς ἠγαθήην πεπερημένος. (Ιλιάδα 21.49-58)

Τότε λοιπόν ο ωκύποδος, ο θείος Αχιλλέας γυμνό τον αναγνώρισε, με δίχως κράνος και χωρίς ασπίδα, καν δόρυ δεν κρατούσε –όλα τα είχε παρατήσει χάμω. Απ' το ποτάμι βγαίνοντας, κρύος ιδρώτας τον έλουζε, κι είχαν από τον κάματο κοπέι τα γόνατά του, οπότε ο Αχιλλέας αγρίεψε κι είπε γυρίζοντας στη μεγαλόφρονη καρδιά του: «Απίστευτο, θαύμα μεγάλο βλέπουνε τα μάτια μου. Φαντάζομαι θ' αναστηθούν, αφήνοντας τον άραχλο, τον κάτω κόσμ, όλοι οι γενναίοι Τρώες που σκότωσα, αφού αυτός που εγώ τον πούλησα στην άγια Λήμνο, απ' τον μοιραίο θάνατο γλιτώνοντας, γύρισε πίσω». (Μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτη)

5. Θαύμα και τρόμος (οδυσσειακοί νεωτερισμοί #2)

ὡς ἄρ' ἐφώνησεν, τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος·
κλήϊσεν δὲ θύρας μεγάρων ἐϋ ναιεταόντων.
τῷ δ' ἄρ' ἀναΐξαντ' Ὀδυσσεὺς καὶ φαίδιμος υἱὸς
ἐσφόρεον κόρυθάς τε καὶ ἀσπίδας ὀμφαλοέσσας
ἔγχεά τ' ὀξύοντα· πάροιθε δὲ Παλλὰς Ἀθήνη

χρύσειον λύχνον ἔχουσα φάος περικαλλὲς ἐποίει.
δὴ τότε Τηλέμαχος προσεφώνεεν ὄν πατέρ' αἴψα·
—“ὦ πάτερ, ἦ μέγα **θαῦμα τόδ' ὀφθαλμοῖσιν ὀρώμαι**·

ἔμπης μοι τοῖχοι μεγάρων καλαί τε μεσόδμοι
εἰλάτιναί τε δοκοὶ καὶ κίονες ὑψόσ' ἔχοντες
φαίνοντ' ὀφθαλμοῖσ' ὡς εἰ πυρὸς αἰθομένοιο.
ἦ μάλα τις θεὸς ἔνδον, οἷ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.” (Οδύσσεια 19.29-40)

Ἔτσι της μίλησε, κι ἔπιασε τόπο ο λόγος του· ἐκλείσε ἐκεῖνη τα θυρόφυλλα της στέρης κάμαρης, και τότε οι δυο, ο Οδυσσεάς και ο λαμπρός του γιος, πετάχθηκαν και κουβαλούσαν αφαλωτές ασπίδες, περικεφαλαίες, κοντάρια μυτερά, ενώ μπροστά τους η Αθηνά Παλλάδα με το λυχνάρι που κρατούσε φώτιζε ωραία και καλά. Ἐκθαμβος τότε ο Τηλέμαχος γύρισε κι εἶπε στον πατέρα του: «Πατέρα, θαῦμα αληθινό και μέγα βλέπουν τώρα τα μάτια μου: τοῖχοι του παλατιού, ωραίοι μεσότοιχοι, δοκάρια ελάτινα, στητές ψηλές κολόνες, όλα, σάμπως να φλέγονται, φεγγοβολοῦν μπροστά μου— ἓνας θεός ανάμεσά μας βρίσκεται, κάποιος απ' τους αθάνατους που ζουν στα πλάτη του ουρανού.» (μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτη)